

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 604 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тоҳиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Quliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizmga tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamlakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakillantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshv Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	

Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos o'g'li	
Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari.....	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish.....	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili.....	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O.R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan.....	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti.....	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	178
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	

Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'ri va ularning rivojlanishi.....	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari.....	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish.....	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari.....	218
Musyeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	
Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarining oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	

O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibrid bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari	336
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	340
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	343
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	349
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar.....	354
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	360
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	364
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	368
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	373
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	379
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	

Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	386
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	392
Musyeva Shoira Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	396
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	402
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	408
Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	414
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	417
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	422
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	427
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	432
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	437
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	443
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	448
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlari.....	453
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyeвна	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili	458
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	463
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	
Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	468
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	

Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами.....	475
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida.....	484
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	488
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	497
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	504
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	510
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish.....	515
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	519
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari.....	523
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	530
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari.....	543
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	547
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	550
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari.....	556
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	561
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari.....	565
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	571
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	575
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	

“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны.....	579
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi.....	586
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo‘nalishlari.....	589
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	
Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	594
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo‘jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	600
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	

OLIJ TA'LIMDA BOSHQARUV STRATEGIYALARI VA ULARNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMI

Saidqulova Firuza Farmonovna

Buxoro davlat universiteti "yashil" iqtisodiyot va agrobiznes kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida ta'lim menejmenti, ta'lim xizmatlari bozorida milliy bozorning o'ziga xos xususiyatlari, respublikamizda oliy ta'lim tizimini samarali boshqarishni tashkil etish va taraqqiyotga eltuvchi puxta boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim menejmenti, ta'lim xizmatlari bozori, milliy bozor, ta'lim tizimining marketinggi, strategiya, strategik reja, markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan ta'lim boshqaruvi, boshqaruv strategiyasi.

Abstract: This article considers educational management in the system of higher education, peculiarities of the national market in the market of educational services, practical recommendations on the organization of effective management of the system of higher education in our republic and the development of integrated management strategies leading to the presented development.

Key words: educational management, educational services market, national market, marketing of education system, strategy, strategic plan, centralized and decentralized management of education, management strategy.

Аннотация: В данной статье рассмотрены образовательный менеджмент в системе высшего образования, особенности национального рынка на рынке образовательных услуг, практические рекомендации по организации эффективного управления системой высшего образования в нашей республике и разработке комплексных стратегий управления, ведущих к представлению разработки.

Ключевые слова: менеджмент в сфере образования, рынок образовательных услуг, национальный рынок, маркетинг системы образования, стратегия, стратегический план, централизованное и децентрализованное управление образованием, стратегия управления.

KIRISH

Mamlakatimizda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan barcha islohotlar qatori yetuk va malakali kadrlar tayyorlash jarayonida xalqaro tajribalar bilan bir qatorda, milliy-madaniy xususiyatlardan kelib chiqqan holda islohotlarni amalga oshirish o'ziga xos ahamiyat kasb etadi¹.

Ta'lim o'ziga xos soha bo'lib, u ikki yoqlama tavsifga egadir. U bir tomondan xalqning ma'naviy va madaniy ehtiyojlarini qondirishda bevosita ishtirok etsa, ikkinchi tomondan esa ta'lim xizmatlarini ko'rsatish orqali mehnat bozoriga malakali ishchi kuchini yetkazib berish vazifasini bajaradi. Ta'lim xizmatlari bozori milliy bozorning muhim elementi bo'lib, bu holat uning shakllanishi va faoliyat ko'rsatishi qonuniyatlarini o'rganishni taqozo qiladi. Bugungi kunda ta'limni tashkil etishning an'anaviy va yangicha usullari ishlab chiqilgan. Ta'lim jarayonini uning tarkibiy qismlari bo'yicha qiyosiy tahlil qiladigan bo'lsak, birinchidan, ushbu usullar o'rtasida printsiplial farqlar mavjudligini, ikkinchidan esa hozirda ta'lim jarayonini tashkil etishda yangicha qarashlarning shakllanishi dolzarb masala ekanligini ko'rsatadi.

Respublikamizda oliy ta'lim tizimini samarali boshqarishni tashkil etish va taraqqiyotga eltuvchi puxta boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish orqali yetuk kadrlar tayyorlash tizimida tub o'zgarishlar qilish mumkin. Mamlakatimizda bu borada bir qancha farmonlar, qarorlar va konsepsiyalar qabul qilindi hamda ishlab chiqildi².

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

1 ta-limdagi-islohotlar-malakali-kadrlar-tayyorlash-garovi.pdf.

2 <https://www.samdu.uz>.

Oliy ta'lim tizimida strategik boshqarishning ilmiy-nazariy jihatlarini xorijiy olimlardan W.Stock, J.Siegfried, A.Finegan, L.Maureen, G.Pettersson, P.Drucker, M.Meskon, M.Albert, F.Xedouri, T.Saati va boshqalarning boshqaruvga doir ilmiy-tadqiqot ishlarida yoritilgan.

MDH mamlakatlaridan V.I.Martsinkevich, I.V.Soboleva, S.A.Dyatlov, N.P.Litvinova, V.V.Sheremetova, L.I.Yakobson, T.I.Shamov, P.I.Tretyakov, V.V.Gluxov, A.V.Tebenkin, A.N.Asaul, A.N.Boyeva, B.M.Kaparov, M.V.Nikitin kabi olimlarning ilmiy ishlari oliy ta'lim tizimini strategik boshqarishni uslubiy jihatlarini takomillashirish masalalarini ilmiy tadqiq etishga bag'ishlangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolani yozish jarayonida statistik va analitik tahlil, taqqoslash va zanjirsimon usul kabi metodlaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

“Strategiya” uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishishga intilayotgan muassasa faoliyatiga yo'naltirilgan maqsadlar to'plami sifatida aniqlanadi. Strategik reja rahbarlarga muhim talablarni aniqlashda yordam beradi, tashkilot va hamkorlarga aniq yo'nalishni shakllantirish orqali yo'nalish beradi.

Boshqaruv strategiyasi – bu tashkilot maqsadlariga erishish uchun tashkiliy resurslarni rejalashtirish, tashkil qilish va boshqarishga kompleks yondashuv. U raqobatdosh ustunliklarni yaratish va qo'llab-quvvatlash uchun taktika, texnika va vositalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Boshqaruv strategiyasi har qanday tashkilotda muhim rol o'ynaydi, chunki u qaror qabul qilish jarayonlari uchun yo'nalish va tuzilmani ta'minlaydi. Ushbu maqolada menejment strategiyasi nima ekanligini va undan biznesda muvaffaqiyatga erishish uchun qanday foydalanish mumkinligini ko'rib chiqamiz.

Boshqaruv strategiyasi nima?

Boshqaruv strategiyasi rahbariyat o'z maqsadlariga erishish uchun foydalanadigan umumiy o'yin rejasini anglatadi. Bu tashkiliy tuzilma, resurslarni taqsimlash va biznes modeli kabi elementlarni o'z ichiga olishi mumkin. Yaxshi ishlab chiqilgan boshqaruv strategiyasi tashkilotga o'z biznes-rejasini samarali va samarali bajarishga yordam beradi.

Boshqaruv strategiyasining asosiy maqsadi aksiyadorlar uchun qiymat yaratishdir. Buning uchun menejment birinchi navbatda aksiyadorlar kompaniyada nimani qidirayotganini tushunishi kerak. Keyin ular ushbu qiymatni uzoq muddatga etkazib beradigan rejani ishlab chiqishlari kerak. Bu qiyin bo'lishi mumkin, chunki biznesni qanday yuritish bo'yicha qaror qabul qilishda ko'plab omillarni hisobga olish kerak. Ammo ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va amalga oshirish bilan boshqaruv jamoasi o'z kompaniyasi uchun barqaror raqobat ustunligini yaratishi mumkin.

O'qituvchi ta'lim muassasalarining yo'nalishi, samaradorligi va sifatini shakllantirishda shaxsiy boshqaruv hal qiluvchi rol o'ynaydi. U o'quv tajribasini optimallashtirish va o'quvchilarning umumiy rivojlanishini osonlashtirishga qaratilgan turli yondashuvlar va strategiyalarni o'z ichiga oladi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha oliy ta'limda samarali ta'lim menejmentini tashkil etish uchun quyidagi strategiyalarni qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

4 yo'nalishda tahlil qilinadi:

- Markazlashtirilgan va markazlashmagan,
- Tashqi va ichki.
- Avtokratik va demokratik.
- Ijodiy ta'lim boshqaruvi.

Ta'lim muassasasi menejmentni tahlil qilish uchun ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan turli xil yondashuvlardan foydalanish muhim hisoblanadi.

Bularga quyidagilarni keltirish mumkin. Oliy ta'lim sohasida ta'lim menejmenti Boshqaruv jarayonidagi moslashuvchanlikni quyida berilgan jadval asosida solishtirishdik.

1-jadval

Markazlashtirilgan ta'lim boshqaruvi

Markazlashtirilmagan ta'lim boshqaruvi

qarorlar qabul qilish vakolati asosan markaziy boshqaruv organiga yuklatiladi	Qaror qabul qilish vakolatlarini mahalliy organlarga yuklatiladi
Ma'muriyatga tegishli bo'lgan ierarxik tizim orqali boshqariladi	bo'limlar yoki alohida o'qituvchilarga vakolatlar beriladi
Yuqoridan pastga qaratilgan yondashuvi standartlashtirilgan siyosat	Ushbu yondashuv avtonomiyani kuchaytiradi.
Soddalashtirilgan o'quv dasturlarini amalga oshirish	Innovatsiyalarni rag'batlantiradi
Resurslarni samarali taqsimlash	Mahalliy talablar asosida ta'lim menejmentini amalga oshirish imkonini beradi
Moslashuvchanlikni cheklash yuz beradi	

Markazlashtirilgan to'lov tizimi, oliy ta'lim muassasalarida o'quvchilarga ta'lim xizmatlarini taqdim etish uchun foydalaniladigan bir tuzilmadir. Bu tizimda o'quvchilar o'zlarining o'quv va qabul qilingan xizmatlari uchun to'lovni shaxsiy talablari, imkoniyatlari va tanqidiy holatlari asosida amalga oshirishlari mumkin. Markazlashtirilgan to'lov tizimi quyidagi xususiyatlarga ega bo'ladi: to'lovning shaxsiylashtirilishi, oliy darajali ta'lim xizmatlariga kirish bo'limlari, to'lovning tizimi va dasturiy usullar, to'lovda cheklash kabi alohida xususiyatlari o'rganiladi. Markazlashtirilgan to'lov tizimi, o'quvchilarga moliyaviy qulayliklar, shaxsiy talablari va o'zlarining o'quv rejimlariga mos ravishda to'lov qilish imkoniyatini beradi. Bu, oliy ta'lim muassasalarining o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash, o'qish va o'quvning yaxshilashini ta'minlash uchun eng sodd va qulay usullardan biridir.

Markazlashtirilmagan to'lov tizimi, oliy ta'lim muassasalarida o'quvchilarga o'quv xizmatlarini taqdim etish uchun o'rganish tizimi bilan bog'liq bo'lmagan, bir necha xil variantlarga ega bo'lishi mumkin bo'lgan to'lov usullarini ifodalaydi. Bu tizimda, o'quvchilar to'lovlarini muddatli to'lovlar, o'quvchilarni kiritish haqida o'quvlar, qulayliklar, vaqtlarda to'lov qilish, daromadga qarshi amalga oshiriladigan tadbirlar, naqd pul yoki elektron valyutalar orqali to'lovlar, qo'shimcha to'lovlar, va boshqalar kabi turli yo'nalishlarda amalga oshirishlari mumkin. Markazlashtirilmagan to'lov tizimi quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin: muddatli to'lovlar, qulayliklar va vaqtida to'lov, naqd pul va elektron valyutalar, qo'shimcha to'lovlar kabi xususiyatlar ni o'z ichiga oladi. Markazlashtirilmagan to'lov tizimi o'quvchilarga to'lovlarini amalga oshirishda to'g'ri keladigan variantni tanlash imkonini beradi va ularning shaxsiy moliyaviy holatlariga mos ravishda to'lovlarini bajarish imkoniyatini ta'minlaydi.

Oliy ta'lim muassasalari uchun strategiya uning rivojlanishiga yondashuvning norasmiy bo'lishi sharti bilan bog'liq bir qator muhim afzalliklarni beradi.

Birinchidan, u oliy ta'lim muassasasining rivojlanish yo'nalishlarini belgilaydi, bu rahbarlarning harakatlari zarur muvofiqlashtirish va birgalikda yo'nalish beradi, ularning yashirin salohiyatini faollashtiradi va shu bilan professionallikni oshiradi.

Ikkinchidan, strategiya OTM xodimlariga ishonch va kelajakning tobora kuchayib borayotgan noaniqliklari sharoitida oyoqlari ostida mustahkam zamin tuyg'usini beradi.

Uchinchidan, strategiya tufayli muayyan ta'lim muassasasining o'ziga xosligi shakllanadi. Natijada, xodimlar o'z ishlarida qo'shimcha ma'no topadilar, odamlarning alohida guruhiga mansubligidan faxrlanadilar. Strategiya oliy ta'lim muassasasi hamjamiyatini birlashtiradi, yangi resurslarni jalb qilish, oliy ta'lim muassasasining turli jihatlarida raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi³.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, oliy ta'limda yaxshi rejalashtirish, resurslardan foydalanish va ijobiy imijni saqlab qolish uchun juda muhim ko'rsatkichlar bo'lib hisoblanadi. Oliy ta'limda menejment strategiyalarini faoliyatga tatbiq qilish, boshqarish tamoyillari asosida adolatli haq to'lash, ishni teng taqsimlash va hamkorlikni o'z ichiga oladi. Eng yaxshi tajribalar orasida kuchli yetakchilik, o'quvchilar va o'qituvchilarni rivojlantirish, samarali muloqot, texnologiya integratsiyasi, o'quvchilarga yo'naltirilgan yondashuvlar, ota-onalar va jamiyatni jalb qilish kabilar misol bo'ladi. Oliy ta'limda menejment rejasini ishlab chiqish va amalga oshirish maqsadlarni belgilash, baholashlarni o'tkazish, strategiyalarni ishlab chiqish, resurslarni taqsimlash, vazifalarni belgilash va taraqqiyot monitoringini o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Navruz-Zoda L. B., Navruz-Zoda Z. B. Developing business skills in the methodology of "Local Travel Agency" //Eco-

3 Г.И.Мальцева. Стратегическое управление университетом // <https://cyberleninka.ru/article/n/strategicheskoe-upravlenie-universitetom/viewer>

- nomics. – 2021. – №. 1. – С. 22-25.
2. Bakhtiyorovna N. Z. L., Bakhtiyorovna N. Z. Z. Improvement of social prestige of entrepreneurial companies in Bukhara region //Academy. – 2020. – №. 3 (54). – С. 37-39.
 3. Navruz-zoda B. The "BUSINESS EXCELLENCE" AS A QUALITATIVE MEASURE OF ENTREPRENEURIAL ABILITY //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 18. – №. 18.
 4. Bakhtiyorovna N. Z. L., Bakhtiyorovna N. Z. Z. DEVELOPING BUSINESS SKILLS IN THE METHODOLOGY OF "LOCAL TRAVEL AGENCY" //Economics. – 2021. – №. 1 (48). – С. 26-28.
 5. Навруззода Б. Н., Навруззода Л. Б. Предпринимательская концепция формирования и развития человеческого капитала //Современная наука. – 2014. – №. 1. – С. 21-25.
 6. Навруз-Зода Л. Б., Навруз-Зода З. Б. Повышение социального престижа предпринимательских фирм в Бухарской области //Вопросы науки и образования. – 2020. – №. 11 (95). – С. 21-25.
 7. Навруззода Л. УСЛОВИЯ И ЭТАПЫ ПРЕВРАЩЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ В ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 44. – №. 44.
 8. Farmonovna S. F., Abdukholikovna R. M. UDC: 338.48 (5751) PROSPECTIVE DEVELOPMENT OF WOMEN'S PILAGNIC TOURISM IN UZBEKISTAN //SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY. – С. 265.
 9. Firuza S. Key Factors of Economic Competence Development in Students //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2021. – Т. 2. – №. 9. – С. 4-9.
 10. Саидкулова Ф. Ф. Глава 11. Формирования специальных профессиональных компетенций при изучении экономических дисциплин //Инновационное развитие науки и образования. – 2021. – С. 133-143.
 11. Farmonovna S. F. The Importance Of Students' economic Competences In Improving The Quality Of Education //Interdiscipline Innovation And Scientific Research Conference. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 48-50.
 12. Farmonovna S. F. The Practical Necessity Of The Kpi System In Analyzing The Effectiveness Of Teachers'activities //Models And Methods For Increasing The Efficiency Of Innovative Research. – 2023. – Т. 2. – №. 22. – С. 237-240.
 13. Farmonovna S. F. The Kpi System For Evaluating Educational Activities And Its Work Efficiency.(In The Case Of Higher Education Institutions) //Formation Of Psychology And Pedagogy As Interdisciplinary Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 18. – С. 47-49.
 14. Farmonovna S. F. Improvement Of Economic Relations In The Market Of Educational Services //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 11. – №. 4. – С. 81-83.
 15. Farmonovna S. F. Legal And Normative Bases Of Development Of Economic Competence In Students //Innovation In The Modern Education System. – 2023. – Т. 3. – №. 28. – С. 259-262.
 16. Farmonovna S. F. Legal And Normative Bases Of Development Of Economic Competence In Students //Innovation In The Modern Education System. – 2023. – Т. 3. – №. 28. – С. 259-262.
 17. Farmonovna S. F. Unique Ways Of Developing Economic Competence In Students //Pedagogical Sciences And Teaching Methods. – 2023. – Т. 2. – №. 19. – С. 13-15.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.